

**МАШИННО-ТРАКТОРНИЙ ПАРК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ:
СТАН ТА ВИКОРИСТАННЯ**

Визначено перспективи реформування діяльності підприємств технічного сервісу в Житомирській області. Обґрунтовано наближення технічного сервісу до його споживачів за рахунок удосконалення взаємозв'язків між виробниками сільгосптехніки, ремонтним сервісом і споживачами технічних засобів.

Постановка проблеми

В ході трансформації сільгосптоваровиробництва до ринкових умов відбувся розрив економічних взаємовідносин між сільським господарством та сферою технічного обслуговування і ремонту сільськогосподарської техніки. Ринкові умови господарювання надають значні потенційні можливості для розвитку підприємств технічного обслуговування та ремонту сільськогосподарської техніки як суб'єктів підприємництва, передбачаючи, водночас, їх повну відповідальність за результати власної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

У вітчизняній економічній науці проблемам організації та економіки функціонування агросервісних підприємств присвячені праці П. Березівського, М. Вергуна, П. Денисенка, А. Заїнчковського, М. Ільчука, О. Крисального, М. Маліка, П. Мосіюка, Г. Підлісецького, Н. Степаненко, М. Хорунжого, Г. Черевка, С. Черепанова та ін. Однак, недостатньо дослідженим залишається питання місця та ролі підприємств технічного сервісу в ринковій економічній системі.

Об'єкт та методика досліджень

Об'єктом дослідження є процес використання машинно-тракторного парку сільськогосподарських підприємств Житомирської області.

При використанні техніки спостерігається її "старіння", що, в свою чергу, призводить до значних витрат продуктивного робочого часу на ремонтні роботи та підготовчий час. Проаналізовано причини низької ефективності використання технічних засобів в Житомирській області. Під час написання статті використовувалися такі загально-наукові методи, як, індукції та дедукції, аналізу і синтезу, порівняння та узагальнення (для порівняння показників різних років), графічний. Також були застосовані сучасні методи економічного дослідження, а саме: метод обліку, кореляційний аналіз.

Результати досліджень

Аграрним сектором економіки України у 2010 р. (за попередніми даними) вироблено валової продукції на суму 101,1 млрд грн (порівняно з цінами 2005 р.), або 99%, до рівня 2009 р. Питома вага Житомирщини становить 3,3% у загальнодержавному виробництві. В цілому, аграрії всіх категорій області виробили сільськогосподарської продукції загальною вартістю 3,3 млрд грн, з них 56,3 відсотка припадає на рослинницьку галузь.

Поряд з цим, у виробників сільськогосподарської продукції спостерігається щорічне зменшення посівних площ. Також і нинішній стан їх технічного забезпечення наблизився до критичної межі, 85–90% технічних засобів, що залишилися в господарствах, відпрацювали свій нормативний ресурс. Через зношеність та технічну несправність до 25% їх зовсім не використовуються. Аграрії області забезпечені засобами механізації на 50–60% від технологічної потреби. Зменшення кількості техніки та зниження рівня технічної її готовності призвело до підвищення навантаження у 1,5–2 рази, що значно затягує строки виконання робіт, порушує вимоги агротехніки та збільшує втрати врожаю.

У справному стані техніка підтримується за рахунок ремонтно-обслуговуючих втручань, але багато запчастин не випускається виробництвом, тому не завжди можливо її відремонтувати. Все це призвело до того, що технічні засоби сільськогосподарських підприємств морально застарілі, фізично спрацьовані і їх кількість постійно зменшується. За останні п'ять років кількість тракторів усіх марок в розрізі господарств скоротилася на 1534 одиниці, в середньому на 383 одиниці щорічно. Кількість зернозбиральних комбайнів зменшилася на 236 одиниць, в середньому на 59 одиниць щорічно (табл. 1).

Таблиця 1. Наявність тракторів і зернозбиральних комбайнів у всіх категоріях господарств в Житомирській області

Види техніки	Рік							2010 р. у % до 2009 р.
	2000	2005	2006	2007	2008	2009	2010	
Трактори всіх марок (без тракторів, на яких змонтовані машини)	14966	12525	12105	11409	11122	10991	10626	96,67
У т. ч. в с.-г. підприємствах	10670	7727	7000	6086	5465	4972	4351	87,51
в господарствах населення	4296	4798	5105	5323	5657	6019	6275	104,25
Зернозбиральні комбайни	3362	2844	2791	2589	2427	2353	2046	86,95
У т. ч. в с.-г. підприємствах	3325	2428	2230	1952	1685	1553	1212	78,04
в господарствах населення	37	416	561	637	742	800	834	104,25
Крім того, міні-трактори і мотоблоки в господарствах населення	-	1122	1149	1267	1557	1777	2207	124,19

Джерело: розраховано за матеріалами Головного управління статистики у Житомирській області.

Спостерігається і перерозподіл техніки між виробниками, у сільськогосподарських підприємствах вона зменшується, водночас, відмічено її нарощення господарствами населення (рис. 1 і 2).

Рис. 1. Динаміка забезпечення технікою (тракторів на 100 га ріллі).

Джерело: розраховано за матеріалами Головного управління статистики у Житомирській області.

Рис. 2. Динаміка навантаження на 1 зернозбиральний комбайн площами збирання зернових та зернобобових культур

Джерело: розраховано за матеріалами Головного управління статистики у Житомирській області.

Диспаритет цін на сільськогосподарську продукцію призвів до значного спаду купівельної спроможності значної більшості сільськогосподарських товаровиробників. Так, для придбання нового зернового комбайну ДОН-1500 (середня ціна якого на початку 2010 р. становила 790 000 грн) аграрним товаровиробникам необхідно було продати зерна 756 т., або молока 260 т. У 1990 році ця кількість становила, відповідно, 170 і 150, що у 4,5 і 1,7 раза менше.

Враховуючи фінансовий стан господарств, недостатнє асигнування з державного і місцевого бюджетів, граничні можливості інвестицій на придбання техніки сільськогосподарським підприємствам, неможливо провести докорінне оновлення машинно-тракторного парку.

Шляхи оновлення техніки – це не тільки власні кошти, фінансовий лізинг, а й компенсація вартості вітчизняної техніки, що надає держава, пільгові кредити, інвестиції. Так, на підтримку вітчизняного товаровиробника із коштів

спеціального фонду, як часткову компенсацію вартості складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва виділено, 1,5 млн гривень. Ці кошти розподілені між аграроформуваннями Брусилівського району (ФГ «Сорока Ф.Ф.»); Черняхівського району (ФГ «Перець» і ПП «Жерм»); Овруцького району (ФГ «Добробут-Радчиці»); Червоноармійського району (СФГ «Лада»); Смільчинського району (ФГ «ім. Мічуріна»); Новоград-Волинського району (ПОСП «Перемога» і СФГ «Хлібороб»). Очевидно, використовуючи ці шляхи, техніка господарствами все ж закуповується, але недостатньо коштів для повного задоволення потреби сільгосптоваровиробників.

Тому, пріоритетним напрямом аграрної технічної політики є призупинення процесу списання наявного машинно-тракторного парку. Навпаки, необхідно відновлювати моторесурс тракторів, комбайнів та інших сільгоспмашин. Збереження кількісного складу може бути досягнуте за рахунок відновлювальних ремонтів з одночасною модернізацією основних видів сільськогосподарської техніки. Це дасть змогу до 40 % зменшити вибуття техніки з експлуатації і використання її ще 4–5 років.

На території Житомирській області діє 9 ремонтно-транспортних підприємств (РТП) та інших організацій, що надають послуги господарствам у ремонті та обслуговуванні сільськогосподарської техніки (табл. 2).

Таблиця 2. Перелік ремонтно-транспортних підприємств (РТП) та інших організацій, що надають послуги господарствам області з ремонту техніки

Назва ремонтних підприємств	Види робіт
ВАТ „Попільнянська сільгосптехніка”	Ремонт двигунів, шліфівка колінчастих валів, ремонт паливної апаратури
СТОВ „Агрокомплекс 98-1 Райагропромтехніка”, смт Романів	Ремонт паливних насосів, продаж запчастин
ДП „Террасервіс”, м. Коростишів	Ремонт паливної апаратури, коробки змінних передач тракторів Т–150К, К–700, К–701
ТОВ „Агросвіт”, м. Коростишів	Ремонт паливної апаратури, пускових двигунів
ВАТ „Ярунська сільгосптехніка” Нов.- Волинського району	Ремонт зернозбиральних комбайнів, вузлів, агрегатів. Замовлення запасних до зернозбиральних комбайнів
ВАТ „Нов.-Волинське ремонтно-транспортне підприємство”	Ремонт тракторів Т–150К, їх вузлів і агрегатів
ВАТ „Коростенська райагротехніка”	Ремонт двигунів, паливних насосів, вузлів гідросистеми
ВАТ „Вишевичіагротехніка”, Радомишльський район	Виготовлення борін дискових, культиваторів, катків шпорових
ВАТ „Червоноармійська СХТ”	Ремонт двигунів, паливної апаратури, тракторних вузлів, агрегатів. Цех із ремонту зернозбиральних комбайнів

Джерело: «Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирській області у 2009–2010 рр. та на період до 2015 р.».

Аналіз господарської діяльності ремонтно-транспортних підприємств за останні 5 років свідчить, що кризові явища і тут мають місце. Так, рівень зносу виробничого обладнання на всіх підприємствах становить понад 50 %. Окрім цього, скоротилася середньооблікова чисельність працюючих майже на всіх підприємствах, а саме:

- ВАТ «Сільгосптехніка» м. Червоноармійськ – з 49 чоловік у 2007 р. до 12 працівників у 2010 р.;
- ВАТ «Попільнянська сільгосптехніка» – з 14 чоловік у 2007 р. до 4 працівників – у 2010 р.;
- ВАТ «Новоград-Волинське РТП» – з 3 80 чоловік у 2007 році до 11 працівників – у 2010 р.;
- ВАТ «Вишевичіагротехніка» – з 42 працівники у 2007 р. до 33 працівників – у 2010 р.;
- ВАТ «Коростенська сільгосптехніка» – з 54 працівників у 2007 р. до 30 працівників у 2010 р.

Деякі підприємства змінили профіль основної виробничої діяльності, в них відбувся процес диверсифікації. Зокрема, ВАТ «Сільгосптехніка» (м. Червоноармійськ) на сьогодні здійснює лише вирощування зернових культур; ВАТ «Райагропромтехніка» (сmt Романів) – здає приміщення в оренду та надає товарно-транспортні послуги; ВАТ «Попільнянська сільгосптехніка» надає орендні послуги; а товариство «Агросвіт» (м. Коростишів) зовсім припинило господарську діяльність.

Чистий дохід (виручка) цих підприємствах протягом останніх 4 років скоротився майже в 2 рази (з 8096,4 тис. грн до 4219,8 тис. грн) і це, незважаючи на ріст цін на енергоносії та сировину (табл. 3).

Таблиця 3. Чистий дохід ремонтно-транспортних підприємств Житомирської області, що надають послуги господарствам з ремонту техніки

Назва підприємства	Рік			
	2007	2008	2009	2010
ВАТ «Сільгосптехніка» м. Червоноармійськ	365,9	569,5	698,0	250,0
СТОВ «Райагропромтехніка» сmt Романів	184,4	300,8	170,5	184,5
Тов «Агросвіт» м.Коростишів	31,6	0,4	30,2	-4,0
Дочірнє підприємство «Терасвіт» м. Коростишів	74,4	-	-	-
ВАТ «Попільнянська сільгосптехніка»	398,9	268,6	213,6	172,2
Публічне акціонерне товариство «Вишевичі агротехніка»	6,7	415,1	-383,7	-131,2
ВАТ «Новоград-Волинське РТП»	5540	5211	2300	1150
ВАТ «Коростенська сільгосптехніка»	1211,7	807,6	526,3	328,3
ВАТ «Ярунська сільгосптехніка»	282,8	2622,0	2896,0	2270,0
Всього за рік	8096,4	10195	6450,9	4219,8

Джерело: розраховано за матеріалами Головного управління статистики у Житомирській області.

Разом з цим, затрати на ремонт та модернізацію все ж у 3–3,5 раза менші, ніж вартість нової машини. Тому необхідно максимально використати потенційні можливості агросервісних диверсифікованих підприємств. Для цього слід використовувати послуги підприємств – дилерів. А також слід розвивати такі ринкові структури, як фірмові технічні центри, магазини, агротехсервісні підприємства, лізингові структури.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Найгостріше питання, яке нині стоїть перед сільськогосподарськими виробниками є необхідність зміцнення їх матеріально-технічної бази, а особливо її активної частини машинно-тракторного парку. Від стану та ефективності виконання цього завдання значною мірою залежать результати здійснення земельної реформи в Україні. Вирішити цю проблему без здійснення цінової політики, збалансування попиту, виробництва та реалізації продукції галузями промисловості та сільського господарства неможливо. Джерелами розширеного відтворення основних фондів можуть бути лише прибуток підприємства, фонд амортизації, кредити банку й інші інвестиції.

Відтворення технічного потенціалу машинно-тракторного парку включає: розрахунок раціонального його складу, списання старих машин, що відслужили амортизаційний термін і зазнали фізичного й морального зносу, поповнення і розширення парку за рахунок постачання нової, більш продуктивної й надійної сільськогосподарської техніки.

Перспективним напрямком подальших досліджень є наукове прогнозування диверсифікації підприємств технічного сервісу, розробка оптимальних моделей співвідношення галузей з метою задоволення потреб сільськогосподарських товаровиробників у повноцінному і якісному технічному обслуговуванні й ремонті техніки.

Література

-
1. *Березівський П.С.* Організація виробництва в аграрних формуваннях: навч. посібник / *П.С. Березівський, Н.І. Михалюк.* – К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 560 с.
  2. *Вергун М. Г.* Деякі аспекти машинно-технологічного сервісу на прикладі Житомирської МТС / *М.Г. Вергун* // Вісник ДАУ. – 2004. – № 2. – с. 140–149.
  3. *Вергун М. Г.* Сучасні проблеми аграрного сервісу. / *М.Г. Вергун* // Вісник ДАУ. – 2002. – № 2. – с. 26 – 33.
  4. Економіка і організація аграрного сервісу. / *П.О. Мосіюк, О.В. Крисальний, В.А. Сердюк, С.І. Мельник* та ін. За ред. *П. О. Мосіюк.* - К.: ІАЕ УААН, 2001. – 501 с.
  5. *Іванишин В.В.* Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 130.

6. Комплексна програма розвитку сільського господарства Житомирський області у 2009–2010 роках та на період до 2015 року // колектив авторів: Дейсан М.М., Дідківський М.П., Бабич Є.М. [та інш.] – Житомир: Рута, 2009. – 304 с.

7. *Степаненко Н.І.* Диверсифікація діяльності підприємств аграрного сервісу: дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04 / *Степаненко Наталія Іванівна.* – Житомир, 2009. – 197с.

8. Організація виробництва в підприємствах АПК: Навчальний посібник / *Топалов А.Д., Скоробогатько С.В., Ільяченко В.А.* – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 384 с.

9. Формування ринків матеріальних ресурсів АПК / за ред. Г.М. Підлісецького. – К.: ІАЕ, 2001. – 428 с.

10. *Хорунжий М.Й.* Організація агропромислового комплексу: підручник / *М.Й. Хорунжий.* – К.: КПЕУ, 2001. – 382 с.
